

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Værker i tolv bind 3-7: Komedier

Citation: Holberg, Ludvig: "Værker i tolv bind 3-7: Komedier", i Holberg, Ludvig: *Værker i tolv bind 3-7: Komedier*, udg. af F. J. Billeskov Jansen , Rosenkilde og Bagger, 1969-1971, s. 120. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holb05val-shoot-idm140203110130640/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Værker i tolv bind 3-7: Komedier

MELAMPE

Ey paa det onde tænk, som jeg har foraarsaget.
Og I Leander, som for min skyld Sværd har draget,
Som saa ophidset har min Ubesindighed,
Med eders beste Ven har nødt at bryde Fred -- --
De vil reyse hende op.

Ney jeg paa mine Knæe saa længe liggend bliver,
Til I min store Feyl og blodig Synd tilgiver,
Til I forsikrer mig med Ord og dyrest Eed,
At saadant kastes skal hen udi Glemsomhed.

POLIDOR.

Jeg svær ved Himmelen, at aldrig jeg vil anke
Paa det, I haver gjort, men rødde ud slig Tanke,
I Jorden grave ned alt hvad mig hendet er,
Og ey til ævig Tid at tænke derpaa meer.

LEANDER.

I nødig haver ey, min Jomfru, mig at bede,
Jeg som ved mindste Nik til alle Ting er reede.

LUCILIA.

Hvad vor Forlovelse nu meer opholde kand?
I blive skal i Dag min Brudgom, Ægte-Mand.

PHILOCYNE.

Og I det samme og, O Polidor, skal hede,
Men giv mig først et Aar, Melampe at begræde,
Naar Aaret er forbi, saa strax i Ægte-Stand
Vi os begive vil, der haver I min Haand.

Melampe

Noter

- S. 54. *Musquetten*, Musketten, en Luntebøsse, der i det 16. og 17. Aarh. var det almindelige Fodfolksildvaaben. - *disputere dig*, nægte, frakende dig. - *mare!*, egl. [Jomfru] Maria; sandelig, minsandten. - *Malicen*, Forvanskning af Militsen; Militsæret. - *skjuler*, skjuler. - *Det maa han*, Lad ham blot komme. - *Podagra*, Gigt i Fodderne (ikke i Hænderne). - *Landgilde*, Fæstebøndernes aarlige Afgift til Herremanden. - *Propretaren*, Proprietæren, dvs. Herremanden.

NOTER

- S. 55. *Overst*, Oberst. – *Philocyne*, gr., betyder den Hundekære. – *Ducater*. En Dukat var en Guldmønt af opr. 2 Rigsdalers Værdi. – *subtilt*, fint.
- S. 56. *Frue* ... *Madame*. Frue kaldtes kun fornemme Kvinder, hvis Mænd havde Rang. Madam(e) brugtes som Titel til Kvinder uden for Almestanden, men hvis Mænd ikke havde Rang.
- S. 57. *Marchands tres renommés*, fr. velagtede Købmænd. – *desperat*, fortvivlet.
- S. 58. *a parte*, særlig. – *artigt* *Creatur*, fin Skabning.
- S. 59. *klage dig*, anklage dig. – *Sørge-Stue*, i Sørge- eller Vaagestuerne, hvor der holdtes Vagt ved Liget, samlede man tilige til forskellig Slags Førlystelse. – *den som er Imprimatur*, dvs. den som er Censor (almindeligvis Dekanen for det filosofiske Fakultet, hvis Paategning »Imprimatur«, lat. »maa trykkes«, skulle sættes paa et Manuskript, før dette maatte udgives). – *Paris Kong Priapi* *Son*, den trojanske Sagnprins Paris var Son af Kong Priamos; Priapus (gr. Priapos) er Navnet paa en Frugtbarhedsgud. – *Helene*. Paris røvede Spartanerkongen Menelaos' Hustru Helena, Jordens skønneste Kvinde, og blev dermed Aarsag til den trojanske Krig, hvorom Homers Epos »Illiadens« handler. – *Seneca*, Fejl for Seneca, romersk Filosof og Diger (o. 4 f. Kr. 65 e. Kr.). – *Carnali*, Slyngel.
- S. 60. *Intriguer*, List, Rænker. – *Skabhøls*, Føhoved, Fjols. – *durchfrængende*, klogtue. – *Durchleuchtighed*, ty. Durchlaucht, Durchlauchtigkeit, Højhed. – *gaa iver Sager an*, gribe ... an; gaa til Værks. – *Ergo*, lat. altsaa, følgelig. – *Sprichwortet*, ty. das Sprichwort, Ordsproget.
- S. 61. *rott* ... om, omtalt. – *Client*, afhængig, tjenstskyldig Person. – *et Aar for et Aar for*. – *Morer*, Maurere (Araberne i Spanien). – *Saracener*; saaledes kaldte de Kristne Araberne, som trængte ind i Europa i Middelalderen. – *solemnitet*, højtideligt. – *Præfiker*, Rænker, List. – *Tarentinske*, dvs. fra Tarent, By i Syditalien, hvor Handlingen altsaa foregaar.
- S. 62. *saae min Tempo*, saa min Lejlighed. – *Doctor-Kiol*, den lærde Stand har gerne sort Overklædning (Kjole). – *Bilighed*, Rimelighed. – *at spise mig med Løfter*, at spise mig af med Løfter.
- S. 63. *Metamorphosis*, gr. Forvandling, Omskabelse. – *Sophocles*, græsk Tragediedigter (496–406 f. Kr.). – *Euripides*, græsk Tragediedigter (o. 480–406 f. Kr.).
- S. 64. *lad af at love*, hold op med at love.
- S. 65. *End for, endog, selv for*. – *denne sinde*, denne Gang. – *Hurtighed*, Dygtighed, Snildhed.
- S. 66. *altereret sig*, ophidset sig. – *Affecter*, Sindsbevægelser. – *gemeent*, simpelt.
- S. 67. *practiseret den bort*, smuglet, listet den bort.

MELAMPE

- S. 68. *hidde, hedde*. – *Tausheds Last*, Tavsheds Byrde.
 S. 69. *Forluis*, Tab.
 S. 70. *en nedrig Stæl end*, endog en nedrig (lav) Sjæl.
 S. 71. *Ilias*, Iliaden, dvs. Digtet om Ilios (eller Ilion) – Troja – med Skildringen af Kampene under Grækerne's Belejring af Byen. Her altsaa Betydningen; en trojansk Krig.
 S. 72. *Ja ... skitule ... Top etc.* Ekkoscenen er, muligvis med ukendt Mellemled, en Efterligning af en Scene i den italienske Digter Giovanni Battista Guarinis Hyrdespil »Il pastor fido« (1590). – *Achilles*, græsk Sagnhelt og en af Hovedpersonerne i Iliaden.
 S. 73. *fixere*, narre.
 S. 74. *hoven, hævet, opsvulmet*. – *Sneemoes*, Dessert af udblødte Tvebakker, tillavet med Flødeskum. – *Satyrer*, Satirer. – *Cortisan*, Elsker. – *Fiorabella*, *Phyllis (Phyllis)*, *Mirtillus (Myrtillus)*, *Amarillis (Amaryllis)*, yndede Navne i Hyrdepoesien.
 S. 75. *plæt, fuldstændigt, rent*. – *Ret ligesom en Eeg ...*, Lignelsen findes i Ovids Metamorphoses 10. Bog, Vers 372–375. – *Hercules*, om den store græske Sagnhelt Herakles (lat. Hercules) fortæller, at han som Yngling stod paa en Skullevej over for to Kvinder, »Dyden« og »Lusten«, og at han valgte at følge den første. – *Affecter*, Lidenskaber. – *tilførn*, tidligere.
 S. 76. *Cupido*, lat., Elskovsguden. – *overmæstig*, overmodig, dumdrisig.
 S. 77. *Fripøstighed*, Frimodighed. – *Hector*, den tapreste af de trojanske Helte var Kong Priamos' Søn Hektor, som dræbtes af Achilles. – *figte, fægte, kæmpe*. – *hvor, hvordan*.
 S. 78. *facta est aëra*, lat. Kastet er Terningen (Cæsars Ord, da han i Aare; 49 f. Kr. overskred Floden Rubicon og begyndte Borgerkrigen).
 S. 79. *Høvd-Maforien*, Hovedanledningen. – *2de*, tvende. – *paa Cavaliers Parol*, paa en Adelsmands Ord; paa *Kæsesord*. – *Du skal ikke troe*, Du aner ikke, du kan ikke tænke dig.
 S. 80. *irret*, taget Fejl. – *hvilket er ikke min Leylighed*, hvad der ikke er mig bejligt, passer mig daarligt. – *besynderlig*, usær.
 S. 81. *Det staaer mig ikke for Øyen*, det er ikke det, der ligger mig paa Sinde. – *Plenipotentiarius*, lat. Befuldmægtiget, Statsudsending forsynet med uindskrænket Fuldmagt.
 S. 83. *og trods!*, et Sejrsudraab; sml. endnu: trods nogen!, dvs. lige saa godt som nogen! – *Gripomenusser*, Øgenavn for Retsbetjente, Politibetjente, dannet af gribe og homines, lat. Mennesker (fra plattysk griphomines). – *Mussier*, Forvanskning af fr. monsieur, min Herre, Hr. – *svær*, sværger.
 S. 84. *Handsvot*, Aseu. – *Spectatores*, lat. Tilskuere. – *abit*, lat. gaar bort. – *Axelen*, Skulderen.

NOTER

- S. 85. *en blot Kaarde*, en Kaarde draget af Skoeden. - *Serviteur*, fr. (Deres) Tjener.
- S. 86. *visse Indkomster*, faste, bestemte Indkomster. - *lever af extra*, lever af Ekstraindtægter, Drikkepenge. - *Næsestiver*, Næsestøver, Slag paa Næsen. - *calore intestinorum*, lat., af (for stærk) Varme i Indvoldene, hede Vædsker. - *Juris civilis* ... *canonic*, lat. i borgerlig eller kanonisk (gejstlig) Ret. - *consulere*, raadspørge. - *Casu*, af lat. *casus*, Tilfælde. - *gjør sig saa geneene*, nedlader sig til.
- S. 87. *incurabel*, uhelbredelig. - *Clistarer*, Klysterer, Lavementer. - *Chiragra*, gr. Gigt i Haand og Fingerleddene. - *Frantzoser*, ty. Frauzosen, Syfilis (egl. »Den franske Syge»). - *Theriac*, gr. berømt Universalmiddel, bestaaende af en Mængde Ingredienser; brugtes indtil det 18. Aarh. mod smitsomme Sygdomme og Forgifninger. - *dependerer af*, afhænger af.
- S. 88. *Hareclering*, Geren-Nar, Drilleri.
- S. 90. *Standarden*, Flaget.
- S. 91. *duice*, dæmpet. - *Naturen har forsvoren*, har fornægtet Naturen. - *Platonis*, af Pluto, Underverdenens Gud.
- S. 92. *to Thebaner*, den thebanske Sagnkonge Oedipus' to Sønner Eteokles og Polynekes kæmpede om Magten i Theben og dræbte hinanden i Ivkamp. - *endrægtelig*, i (fuld) Enighed. - *Straf*, Irettesættelse. - *Ruelse*, Anger. - *lade Byttet*, lade Byttet være *angeneem*, behagelig. - *uformodenlig*, uventet. - *omsale*, sadle om. - *At tage Svøftet ind*, at tage Søftet ind, rebe Sejl; stikke Pi-ben ind. - *Proserpina*, lat. Gudinde i Underverdenen (gr. Perselone). - *hun mig undgik udaf Hænder*, hun undslap fra mig.
- S. 95. *Kommet i Ord sammen*, kommet i Trætte med hinanden. - *Fæstemse*, i venlig Tiltale; Jomfru, Pige. - *tiener for Pige*, tjener som Pige.
- S. 96. *for Brylluppet*, for Brylluppet. - *Chor*, Andagt.
- S. 97. *artig*, klogtigt, kvikt.
- S. 98. *Neptunus*, lat. Havguden. - *det er kun stet bestilt*, det staar kun daarligt til.
- S. 99. *Fiske-Tidende*, maaske norsk, svarende til det danske Uétræk »Skipperlogne». - *fixerede mig*, holdt mig for Nar.
- S. 100. *Cabeljou*, Kabliau, Stortorsk. - *profitere*, gavne.
- S. 101. *gaar an*, begynder. - *sagte*, sagtens.
- S. 102. *sin Klud*, sin Halsklud, sit Halsstykke.
- S. 103. *examinere*, undersøge. - *Mahomed Muleaz*, Mahomed Muley, den store marokkanske Kunge Muley Ismaels Søn (d. 1706). - *Cauja*, By i Marokko, som 1694-1720 belejredes af Maurerne.
- S. 104. *fortryder I paa*, bliver I vrede over. - *Finke-Ridder*, Storpaler; daarlig Karl (egl. Tilnavn til den pralende Helt i Folkebogen »Finkeridderene», oversat fra Tysk 1705).

MELAMPE

- S. 105. *omen*, lat. Varsel.
- S. 106. *Aeneas*, af Æneas, trojansk Sagnhelt, der flygtede fra det brændende Troja og efter megen Omflakken naacde Italien, hvor han blev Roms Grundlægger. Hovedperson i den romerske Digter Vergil's Epos »Æneidene« (skr. 29-19 f. Kr.).
- S. 107. *Imod Lucilias ... Vente*, imod Lucilias ... Forventning.
- S. 108. *gandske udi Grund*, helt ødelagt. – *Damon, Pythias*. Der tænkes paa Damon og Phintias (ikke Pythias), to Mænd ved Dionysios den Yngres Hof i Syrakus (3. Aarh. f. Kr.), berømte for deres trofaste Venskab; se Cicero, *De officiis* III, 10, 45.
- S. 109. *Mossiers*, vulgært for fr. messieurs, (mine) Herrer. – *Quarteer! Naadcl, Skaanscl!* – *Commissarius*, Kommissær, Statsbedsmand hvem et særligt Iiverv er overdraget. – *Cujan ... Cujonismus!* Sganarell anvender den latinske Gradbojning af Adjektiver paa Substantivet Cujan.
- S. 110. *defilerede jeg*, defilerede jeg, sneg jeg mig bort. – *attaqverede*, angreb. – *avangere*, Forvanskning af *avancere*, rykke frem. – *øppebiet*, alventet, ventet paa. – *gandske ikke curiosk*, aldeles ikke nysgerrig.
- S. 111. *uforsagt ey meer*, ikke mere uforsagt. – *Ulyssis Listighed*, den græske Sagnhelt Odysseus (lat. Ulysses) var kendt for Skarp-sindighed og List (og for Veltalenhed). Se *Ulysses* von Ithacia, i Bind IV.
- S. 112. *Avindsmand*, Fjende.
- S. 115. *uhørlig Mord*, utroligt, uhyeligt Mord.
- S. 116. *Glavinul, Sværd*.
- S. 117. *Nero*, romersk Kejser 54-68, berømt for sin Grusomhed. – *beholden*, i god Behold, uskadt.
- S. 118. *Traur-Musik*, Sorgemusik.
- S. 119. *Messalina*, af Messalina, lastefuld romersk Kejsersinde; hun henrettedes for Ægteskabsbrud i Aaret 48. – *Cæsonia*, en anden lastefuld Romersinde, gift med Kejser Caligula og myrdet sammen med ham Aar 41. – *Belides*. Hermed menes den græske Sagnkonge Danaos' 50 Døtre Danaiderne, som dræbte deres Mænd i Brudenatten – med een Undtagelse. Deres Forfader hed Belos (lat. Belus). – *Eryphila*, Eriphyle, gr. Sagnfigur. Hun forraadte sin Mand Amfiaraos, da han ikke vilde med paa vde syvs Tøge mod Theben. – *Tyndaris*, dvs. Tyndareos' Datter, enten Helene, der forarsagede den trojanske Krig, eller Klytaimestra, der myrdede sin Mand Agamemnon, Grækernes Anfører i den samme Krig. – *Xantippe*, den store græske Filosof Sokrates' arrige Hustru. – *Dalila*, Filisterkvinden, som forraadte Samson.
- S. 120. *mig tilbeder*, beder om.